

határozza meg s ahol lehet, a szembenállás és a győzelem öröme. Mert a kort nemcsak az a két világnézeti irány jellemzi, mely farkasszemmel néz egymással, de a mai világba beleszületett ember és főleg fiatal ember, ki úgy áll a két irány között, mint Herakles a válaszuton. *B. Gy.* nyitott szemmel nézi a dolgokat és — amennyire egy napilap keretein belül csak lehetséges — nem hallgattatja el szociális lelkiismeretét. Irodalmi esemény, belső élmény, napi szenzáció: mindez alkalmas lehet arra, hogy az író közvetlenül vagy közvetve vallomást tegyen, állást foglaljon. S erre éppoly jó Szergej atya nagyszerű példázata, mint Matolcsy Mátyás könyve, melyből kiderül, hogy a mai magyar gyermek 13%-kal kevesebb húst és fűzeléket eszik, mint a tiz évvel ezelőtti. *Hova lesz a különbözet? Ki a tettes?* — teszi fel a kérdést az író és ebben a korban, mikor csak a belenyugvás az észszerű, jólesik hallani olyan kérdést, mely fején találja a szeget. Az ilyen kényes kérdések sűrűn átszövik *B. Gy.* írását. *Cseléddek* c. riportja ezzel az idézettel kezdődik: „Mindenes, kinek udvarlója nincs, felvételik“. A képzettársítás gondolatjátékra csábítja az író: „Mi lenne, ha nagyvállalat igazgatót szerződtetne, akinek mindent szabad, csak éppen barátnője nem lehet. Nagy felháborodás lenne, szakkörökben sokat beszélnének a magánélet jogáról és szabadságáról?“ Ki tud felelni ma erre, két ellentétes rend határmesgyéjén. Méltón felelni senki sem tud és jó, hogy akad író, aki legalább kérdezni meri. (K. G.)

MARCEL PROUST: AZ ELTÚNT IDŐ NYOMABAN (Swann)

Fordította: Gyergyai Albert. — Grill Károly kiadása Budapest, 1937.

Az irodalom élete a formatökély és a formabomlás végletei között mozog. Irodalmi és művészi törekvések lassan kristályos formákba tömörülnek, s ez a zártság, a mérték, az arány, a szigorú szerkezet korszaka, szóval a klasszicizmus. A tökéletes forma azonban csakhamar megrevvé, gépiessé, üressé, fásulttá válik, s egyre fokozottabb nyomást gyakorol azokra a friss, érzékeny és ösztönös törekvésekre, melyek szabad, eredeti és újszerű élményekben gyökereznek és a művészet mindenkori hajtóerői. E friss ösztönök szétfeszítik az elkérgesedett klasszikus formákat és az irodalomba beárad mindenfelől az új, édes és bárdolatlan költészet, a romanticizmus.

Aligha van irodalom, mely a formakristályosodás és a formabomlás történelmi hullámszását oly élesen ábrázolná, mint a francia. A XVIII. század klasszicizmusa már nem a nagy század tökélye, hanem egy gépies, súlyos, s minden ízében elészszzerűsödött formalizmus. Rousseau, Bernardin de Saint-Pierre és Châteaubriand költői ösztönösségének és eredetiségének kell jönnie, hogy a francia irodalom lélegzethez juthasson. A romantika érzelmességéből, dagályából, szintobzódásából és ezernyi szerzetelenségéből újabb kristályosodási törekvések erednek és a francia irodalom Flaubert életművében újra a mérték, az arány áttetsző kristályosságában áll előttünk.

Mondanunk sem kell, hogy a XIX. század klasszicizmusa, a naturalizmus, sem kerülhette ki a lezárt művészi formák sorsát. Ha a XVIII. század epigon klasszicizmusa önkéntelenül is teleszívta magát a Enciklopédia és a Fevilágosodás tiszteletreméltó, de fullasztóan száraz légkörével, a naturalizmus talán még nagyobb buzgósággal lehelte be ezt a természettudományos szellemet, mely oly egységes és racionális rendszerbe foglalta a világot, mint egykor a görög tudomány. A scientista naturalizmus béklyóit új romanticizmusnak kellett szétördelni s ez nem más, mint a francia irodalomnak, s általában az egész európai irodalomnak a tudatalatti, a mélylélektani élet felé való fordulása. A realiz-